

MUNKÁCS VÁRA.

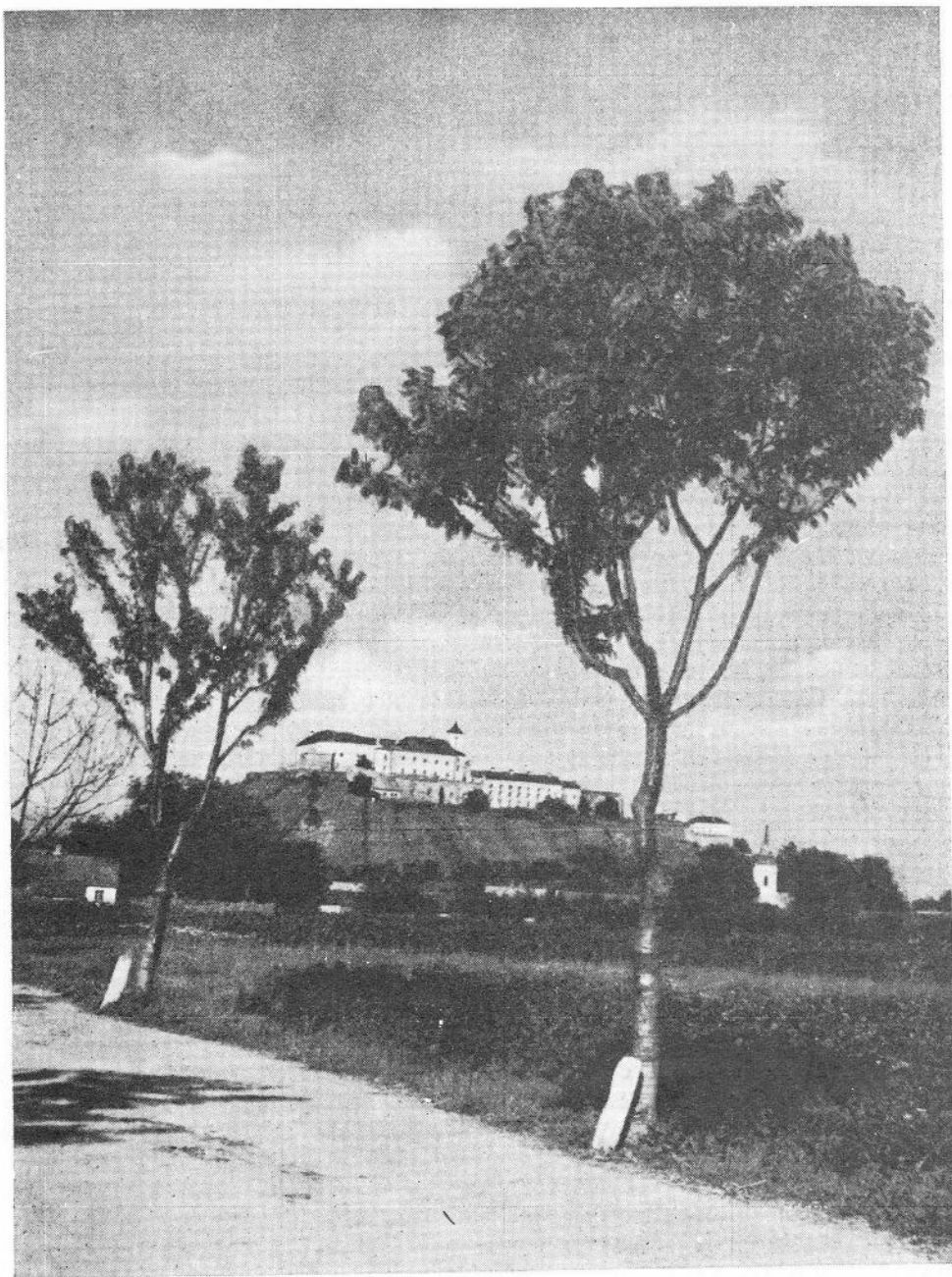
Irta: Kassai Walter Anna.

Anonymus krónikája az első írott forrás Magyarország keleti határánál lévő Munkács váráról: "Akkor a hét fejedelmi személyek ... a Havas erdőn átkelve, megindulának Pannonia földjére ... s miután odaérkezének, azon helyet, amelyet legelőször elfoglaltak, M U N K Á S-nak neveztek." ... írja a Névtelen. Munkács tehát az első történelmileg említett magyar település. Váráról ezekből az időkben nem maradtak adatok. Az Árpádok birtoka volt, bár közben a német keresztes lovagrend is megtelepedett benne és csak akkor szabadult fel újra, mikor II. András az erősen germanizáló kereszteseket kiűzte az országból 1217-ben. A tatárjárás után már újból szerepel a neve és hozzátartozik a királyi erődítmények láncolatához, amelyeket IV. Béla kezdett felépíteni.

Az Árpád-ház kihalása nyomán keletkezett trónviszályokban Munkács Csák Máté birtokába került a Felvidék legkeletibb erősségeként ellenállva Robert Károlynak. Hosszú tárgyalások után újból királyi birtok. Zsigmond 1397 táján a hozzátartozó uradalmakkal együtt Koriatovics Todor ukrán hercegnek adományozta, aki betelepítette ukrán jobbágyaival a Latorca túlso oldalát, amely ekkor kapta az "Oroszvé" nevet. Koriatovics örökös nélkül elhalt és a vár birtokaival együtt visszaszállt a királyra, aki most Brankovics Györgynek adományozta. A Hunyadiak korában 1445-1493 között János, Mátyás és Korvin János kezében volt, akik nagyban gazdagították a várat és az alatta elterülő városkát. Egy adománylevélben, 1484-ben Korvin János nevére már 30 falu van felsorolva, mint a vár birtoka.

Munkács vára a mohácsi vészt követő időkben lett valóban jelentőssé, miután ekkor kezdték északkeleti Magyarország kulcsát az ellenkirályok és erdélyi fejedelmek egymás kezéből megszerezni. Szapolyai János hívei erősen berendezkedtek 1532-től kezdve. Izabella királyné huzamosabb időt töltött itt, amíg János király hívének Báthory Istvánnak nem ajándékozta. Az osztrák császár, I. Habsburg Ferdinánd árulása folytán elfoglalta, de a Szapolyákkal rokonságban lévő Petrovics Péter csakhamar visszafoglalta. Izabella királyné beleegyezésével újból a császáriak vették birtokukba, de Habsburg Miksa császár 1573-ban elzárlogosította 42 ezer aranyforintért Mágócsi Gáspárnak. Az ifjú Mágócsi András és neje Alaghy Judit asszony valóságos reneszánsz csodát varázsoltak a várból. Mágócsi András sokat épített és nem annyira a vár erődítmény jellegével, hanem családi fészek mivoltával törődött. Egy 1603-ból származó várleírás szerint Mágócsiék mindenüvé márványkőkeretes ajtókat rakattak olasz kőfaragókkal. Az "ebédlőház" -ban márvány kandalló melegített, ahonnan egyenes bejárás volt a "zeneházba", innét a "szépházba", ahol a jelzett évben Borbély Mihály "lakozott". Az olasz építészeti remekek sorában említés történik a "boltosházról", "színes házról" és "egy felette szép palotaházról" is, amely utóbbi nagyon "hasonlódik" a sárospataki vár "Sub Rosa" erkélyére. A belsővár főbástyája mellett volt a várkapitány lakása a 1603-as leírás szerint, mindjárt a várkonyha szomszédságában. Ettől déli irányban épült a "sütő-ház", ahol a várlakók és védők cipőit sütötték a pékek. A várvédelmet szolgáló puskaport három "pormalom" készítette. A felső vár "porházában"

*De ott volt -
munkács mellett
Lemmi ha-
ról 40 ma-
podtól
tettek pi-
nemessel
és tervet
sel.*

MUNKÁCS: A Rákóczi - vár távlati képe.

tárolták, bár később az alsóvárban is volt ilyen "tárház". Ugyancsak Mágócsi építette a váron kívül fekvő hatalmas kovácsműhelyt is, amit akkoriban "lakatosház-nak" neveztek.

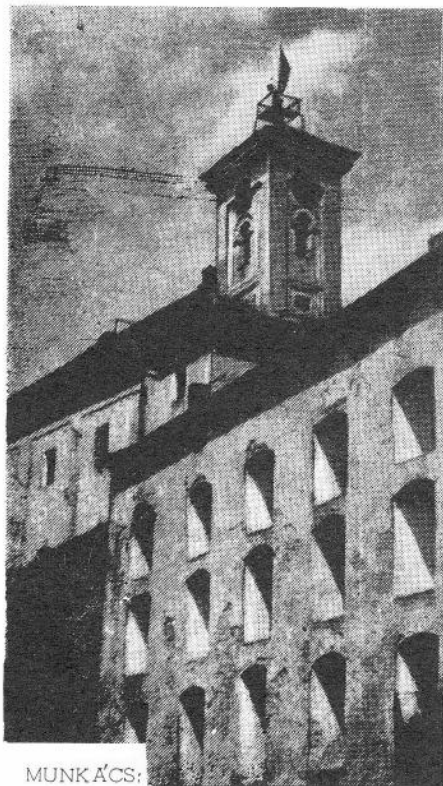
A két Mágócsi, Gáspár az apa és András a fiú 1587-ben egy esztendő leforgása alatt - elhaláloztak és a fiatalon özvegyé lett Alaghy Judit a gyászév letelte után Rákóczi Zsigmond Fejedelem felesége lett. Ettől kezdve sűrűn váltakoznak a vár urai. Bocskay István 1606-iki rövid birtoklása után a vár a Mágócsi-család zálogjogán Esterházy Miklósról és fiára, Istvánra száll. 1625. II. Ferdinánd Bethlen Gábornak és nejének, Brandenburgi Katalinnak zálogosította el 300 ezer magyar forintért. Az 1633-iki eperjesi egyezség értelmében Rákóczi György, 200.000 forint lefizetése mellett férfiágon örökbirtokul kapta a várat a hozzátartozott uradalommal. II. Rákóczi Györgynek szerencsétlen lengyelországi hadjárata alkalmával Lubomirsky hadai rendkívüli pusztítást vittek végbe a fejedelem birtokain, de a várat nem foglalták el. A Wesselényi-féle összeesküvésben részes I. Rákóczi Ferenc Munkácsot, ahol aztán menedéket is talált, fejelettségét előteremtendő, egyéb birtokaival együtt anyjának, Báthory Zsófiának adta zálogba, akitől azonban azt örökölvén, halála után fiára hagyta. Özvegye, Zrinyi Ilona, második férjének, Thököly Imrének ügyét itt védelmezte hősi önfeláldozással mindaddig, amíg árulás következtében nem kényszerült a várat átadni (1688. I. 17.). Ezeket a hosszas ostromban megrongált védőműveket 1688-1703 között átépítik. Bástyázott gátműveket is égetett téglával burkoltak. Így a várhegy alján új várfal keletkezett.

A harcászat e korabeli gyors fejlődése mellett azonban az így kiépített vár nem látszott megbízhatónak és ezért Rákóczi Ferenc 1705-ben elhatározta, hogy Munkácsot korszerű várrá építi ki. Utasítást adott francia hadmérnök-tábornoknak, Demoiseaux-nak az új várterv elkészítésére. Demoiseaux egy tervvázlata alapján, De La Mothe hadmérnök-ezredes felügyeletével még 1705-ben el is kezdtek Munkács újraerődítési munkáit. 1708-ban De La Faux hadmérnök vette át az erődítés vezetését, s ezeket a munkákat a fejedelem többször személyesen is ellenőrizte.

A korábbi ő-olasz rendszerű falazott bástya-gátmű helyén újabb földgátmű keletkezett. A hét nyitott bástyamű a vár aljában megmaradt a kötőgátakkal együtt. Kiszedték belőle a téglát és tisztán földből készítették el a védőműveket. Ezek és a bástyák előtt húzóódó vizesárok elé építették ki a külső sáncgyűrűt. A sáncgyűrű így a vársíkra, fedett útra, harántgátakra és fegyverterekre, végül a vizesárokra tagozódott.

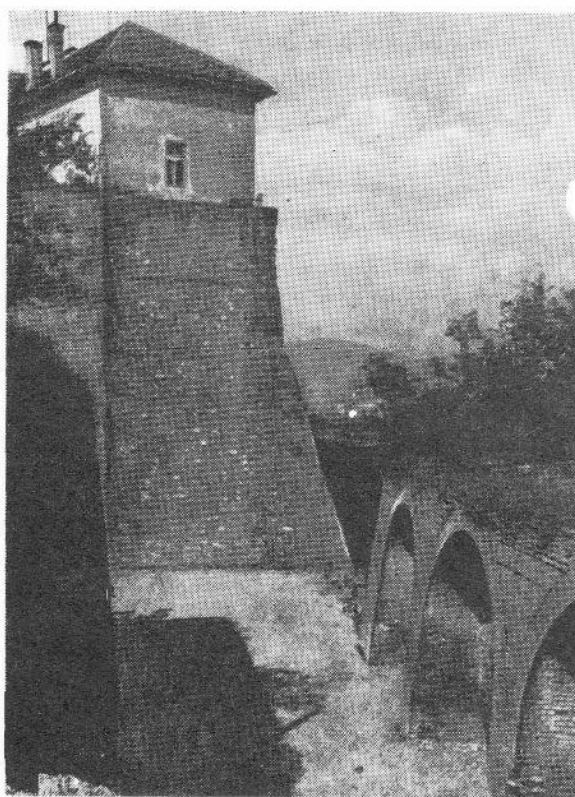
A vízzel telt főárokban menedékek és közlekedők vannak. A főgátvonal hét nyitott bástyaműve, a kötőgátak és a lövegállások, valamint a mellvédek elhelyezése a Mezieres-i francia iskolára emlékeztetnek, de különösen jellegzetes az előre töltött függőmű a Latorca túloldali hídfőjének védelmére.

Mindez természetes következménye annak, hogy II. Rákóczi Ferenc hadmérnökei majdnem mind francia származásúak. Rákóczi idejében tehát, elhagyva a korábban vezető szerepet betöltő olasz várépítő iskolát, a fejlettebb francia iskola elvei szerint építenek Magyarországon. A császáriak kezére jutott munkácsi vár leltárában 1711-ben megmaradt bástyanevek: Küry-, Esztergályos-, Huszár-, Lakatos-, Giczi-, Komlósi-, Örgőf-, Sztértár-, Vay-, Ádám-, Majorsági-, Kaszárnya-, Beregszászi-, Szöglet-, Mészáros-bástyák elnevezése felett francia erődí-

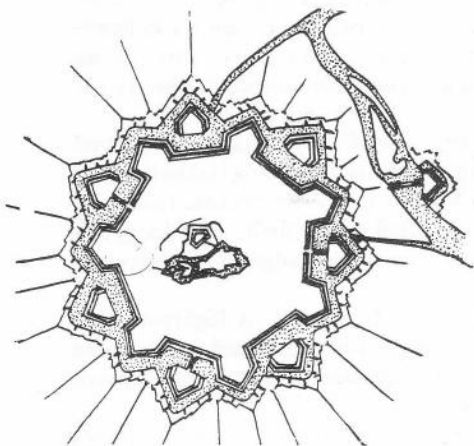

MUNKÁCS;

A középső vár bástyája lörésekkel.

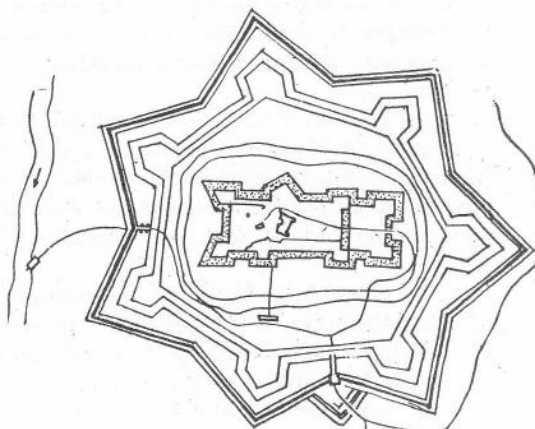

MUNKÁCS; A várfalak Zrinyi Ilona idejében.

II. Rákóczi Ferenc várfal-építkezése 1705 - 1710

MUNKÁCS: Plan of the castle 1705 - 1710.

A vár tervrajza II. Rákóczi Ferenc építkezéseivel.

Plan of the castle 1688 - 1703.

ZRINYI ILONA KORABELI ARCKÉPE.

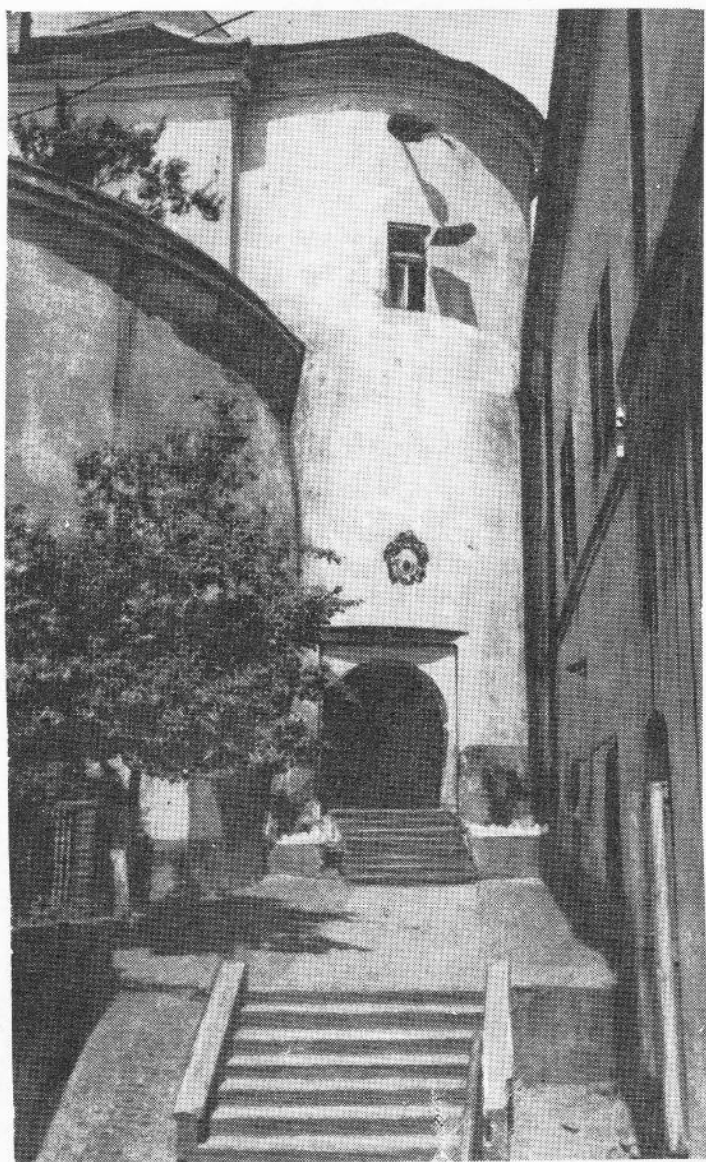
A Rákóczi - vár a főkapuval.

A vár belső lépcsője.

II. RÁKÓCZY FERENC

A KEREBÁSTYA. A kapu felett Rákóczi - címer.

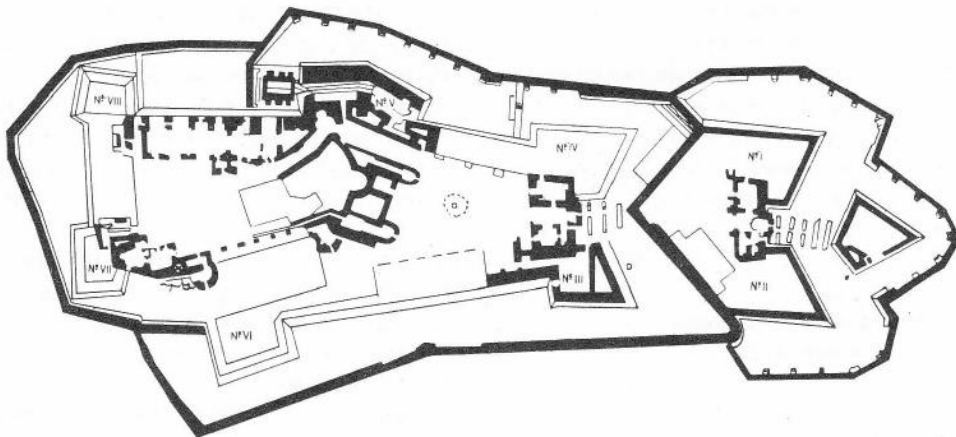
téstudomány magyar alkalmazását mutatja.

II. Rákóczi Ferenc jól számított, amikor a várat francia "stilus" szerint megerősítette. Francia összeköttetéseit a bécsi udvar kémjei leleplezték, mire a császári hadak lerohanták és magát a fejedelmet is majdnem fogságba ejtették. Sikertelenül visszafoglalták a várat, amelyet kapitányai Vay Ádám és Sennyey István egészen a szatmári békekötésig keményen tartották.

A szatmári béke egyik feltételként Rákóczi egész vagyonát elkobozta a bécsi udvar és a várat szétválasztotta az uradalmaktól, várbirtokoktól. Ez utóbbiak ekkor kerültek ajándékképp több osztrák főnemesi család birtokába, mígnem 1728-ban III. Károly király Schönborn Lothar Ferenc gróf mainzi, még később 1731-ben Schönborn-Buchheim Frigyes Károly bambergi érseknek adományozta, ennek révén szállott át az uradalom a Schönborn-családra.

II. József, kalapos király uralkodása idején a vár állami fegyházzá alakult. Börtön jellege komor színei mélyen sértették a magyar nemzeti érzést, mert a sok szabadságtörekvés és harc legjobbjai, mint foglyok kerültek ide és raboskodtak az önkényuralmat gyakorló Habsburgok idején. Itt szenvedett és vakult meg Kazinczy Ferenc is. A nemzeti érzés csak örvendezhetett, amikor 1834-ben a vár leégett és sokáig romos állapotban lévén, csak a magyar 1848-as szabadságharc vette el az osztrák helyőrségtől, amely valójában átállt a magyar honvédek oldalára. Mezőssy Pál Honvédtörtnagy lett a kapitánya, aki 1849. augusztus 26. -án adta át a százszorosan nagyobb orosz hadseregnek, amely a Habsburgok dűledező hatalmát igyekezett megtámogatni.

Azóta a vár és vidéke többször "gazdát" cserélt: volt csehszlovák és ukrán, azután újra magyar lett, majd a II. Világháború után a Szovjet Köztársasághoz csatolták. Érdemes elgondolkozni rajta, hogy angol és más idegennyelvű leírásaiknál a magyar történelemmel még csak kapcsolatba sem hozzák.....

Plan of the castle (1725).

